

«حلقات»

درس 35

استاد: حجت‌الاسلام والمسلمین علم الهدی
آموزشیار: آقای طیبی

مقدمه

در مباحث قبلی بیان شد که برای صدور احکام الزامی، خبر واحد باید واجد شرایطی از جمله ثقه بودن راوی باشد. بدین ترتیب دایره حجیت اخبار ضیق شد.

در این درس، مفاد و دلیل قاعده تسامح در ادله سنن مطرح می‌شود که ثمره اثبات آن، توسعه دایره حجیت اخبار است. سپس شهید صدر(ره) درباره مفاد اخبار من بلغ - که به عنوان دلیل برای قاعده تسامح مطرح شده - تحقیقی ارائه می‌کنند که در درس‌های آینده با بهره‌گیری از آن، مفاد واقعی این اخبار را بیان خواهد شد.

فراگیری این درس و درس های آیند ه، چگونگی صدور احکام غیر الزامیه را تبیین می کند .
مروری کوتاه بر مباحث گذشته - در حلقه دوم کتاب پیرامون همین موضوع - و آشنایی با اخبار وارده در باب تسامح در ادله سنن، به بهتر فهمیدن این درس کمک خواهد کرد.

قاعدة التسامح في أدلة السُّنن:

ذكرنا ان موضوع الحجية ليس مطلق الخبر، بل خبر الثقة على تفصيلات متقدمة، و لكن قد يقال في خصوص باب المستحبات، أو الأحكام غير الإلزامية عموماً أن موضوع الحجية مطلق الخبر، و لو كان ضعيفاً استناداً إلى روايات دلت على ان من بلغه عن النبي ثواب على عمل فعله كان له مثل ذلك و ان كان النبي لم يقله، كصحيحة هشام ابن سالم عن أبي عبد الله عليه السلام: «قال: من سمع شيئاً من الثواب على شيء فصنعه كان له أجره و إن لم يكن على ما بلغه» بدعوى ان هذه الروايات تجعل الحجية لمطلق البلوغ في موارد المستحبات. و التحقيق ان هذه الروايات فيها - بدوياً - أربعة احتمالات:

الأول: ان تكون في مقام جعل الحجية لمطلق البلوغ.

الثاني: ان تكون في مقام إنشاء استحباب واقعي نفسي، على طبق البلوغ بوصفه عنواناً ثانوياً.

تسامح در ادله سنن

نتیجه مباحث قبل : در باب احکام الزامیه (اعم از احکام وجوبی و احکام دال بر حرمت) هر خبری نمی تواند خبر دال بر این احکام باشد، بلکه باید دارای شرایط خاصی باشد، مانند ثقه بودن راویان - بنابر قولی -، مخالف نبودن با فتوای مشهور و اینکه مستند راوی برای خبر دادن، حس باشد نه حدس. با وجود این شرایط می توان برای آن خبر حجیت را جعل کرد. بنابراین موضوع برای جعل حجیت، مطلق خبر - هر چند دارای شرایط نباشد- نیست، بلکه تنها برای خبر ثقه ای که دارای شرایط باشد حجیت جعل می شود. این اهتمام و دقت شارع برای کم شدن صدور احکام الزامی غیر مطابق با واقع است

مدعای قاعده تسامح : اکنون این سؤال مطرح است که آیا اهتمام و دقت شارع در اخبار حاکی از احکام الزامیه، شامل اخبار حاکی از احکام غیر الزامیه نیز می شود یا خیر؟ آیا شارع مقدس اجازه تسامح در ادله این احکام را می دهد تا بدون لحاظ شرایط احکام الزامیه، بر استحباب یا کراهت چیزی حکم صادر کنیم؟ برخی معتقدند در خصوص ادله استحباب و یا احکام غیر الزامیه به طور عموم - که شامل مکروهات نیز می شود-، نبلر احتمالاتی که در حلقه ثانیه مطرح شد، می توان حکم به تسامح کرد؛ حتی اگر خبر ضعیفی دال بر استحباب یا کراهت وجود داشته باشد که شرایط حجیت خبر واحد در باب احکام الزامی را نداشته باشد، می توان مطابق آن حکم به استحباب یا کراهت کرد، چون احکام غیر الزامی مشقتی برای مکلفین ایجاد نمی کنند.

چگونگی استدلال معتقدین به قاعده تسامح

دلیل این قول، دسته ای از اخبار است، که به «اخبار مَنْ بَلَغَ» اشتباه یافته اند. این عده معتقدند هر چند در احکام الزامیه، موضوع جعل حجیت، خبر ثقه دارای شرایط است، اما در خصوص مستحبات یا احکام غیر الزامیه به طور عام، موضوع جعل حجیت، مطلق خبر است، هر چند ضعیف باشد؛ چون اخبار «مَنْ بَلَغَ»، مطلق بلوغ (رسیدن ثواب از جانب پیامبر حتی با خبر ضعیف) را موضوع جعل حجیت در مستحبات یا احکام غیر الزامیه قرار می دهد. بنابراین مفاد این اخبار عبارت است از: «كُلَّ خَبَرٍ بَلَغَ فِيهِ نَوَاقِبُ عَلَى عَمَلٍ فَهُوَ حُجَّةٌ».

Sco1: 14 : 22

تحقیقی پیرامون مفاد اخبار «من بلغ»

مدعا : شهید صدر (ره) مفاد اخبار من بلغ را قاعده تسامح نمی دانند. ایشان در بیانی تفصیلی پیرامون مفاد این قاعده، چهار احتمال را مطرح می کنند.

بیان تفصیلی چهار احتمال

با یک نگاه به «اخبار من بلغ»، چهار احتمال درباره مفاد این اخبار در ذهن شکل می گیرد. در این جا ضمن بیان این احتمالات به نقد و بررسی آنها پرداخته تا در نهایت احتمال صحیح و درست مشخص شود . البته این درس فقط به بیان دو احتمال می پردازد و دو احتمال دیگر و نقد آنها در درس آینده ذکر خواهد شد.

احتمال نخست: این اخبار درصدد بیان یک حکم وضعی ظاهری ب نام «حجیت» هستند که در احکام غیر الزامی استفاده می شود.

مفاد اخبار طبق این احتمال : مطابق این احتمال مفاد اخبار عبارت است از : هر خبری از ناحیه شارع (نبی اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع)) که بیانگر ثواب اعمال باشد، حجت است. لازم به ذکر است که همین بیان ، مدعای قائلین به قاعده تسامح در ادله سنن می باشد.

احتمال دوم: مفاد این روایات بیان گر حکم تکلیفی واقعی استحباب باشد . در بسیاری از اخبار و ادله افعال مشخصی ب عنوان مستحب معرفی شده اند مانند نماز شب؛ صلوات بر پیامبر و ...، ولی مفاد اخبار من بلغ، استحباب یک عنوان کلی (عملی که ثواب بر آن از ناحیه شارع نقل شده) است که هر خبری مصداق این عنوان کلی باشد، مستحب می شود.

مفاد اخبار طبق این احتمال : مطابق این احتمال روایات این گونه معنا می شوند که: هر عملی که ثواب بر آن از ناحیه شارع نقل شده باشد، استحباب واقعی دارد. ممکن است این عمل از تعبدات یا از توصیلات باشد، چون این عنوان قابلیت انطباق بر هر عملی که این شرط را داشته باشد، قابل انطباق است و آن فعل را مورد طلب استحبابی شارع مقدس قرار می دهد.

Sco2:27:16

چکیده:

1. شارع برای جعل حجیت در احکام، شرایطی را برای خبر دال بر حکم الزامی قرار داده است؛ بنابراین هر خبری نمی تواند موضوع برای جعل حجیت باشد.
2. قائلین به قاعده تسامح در ادله سنن معتقدند که شارع در باب مستحبات یا مطلق احکام غیر الزامیه ، به مانند احکام الزامی سخت گیر نیست؛ چون با انشاء حکم غیر الزامی مشقتی بر مکلفین تحمیل نمی شود.
3. مستند قائلین به تسامح در ادله سنن، اخبار من بلغ است که مفاد آنها در حلقه ثانیه مطرح شد.
4. اخبار من بلغ، دارای چهار احتمال هستند که در این درس و درس آتی بیان می شوند و در نهایت احتمال صحیح و مورد نظر شارع مشخص خواهد شد.
5. احتمال نخست آن است که مفاد این اخبار، جعل حجیت برای مطلق خبری باشد که از ناحیه شارع برای آن ثوابی ذکر شده است.
6. احتمال دوم این است که برای هر عملی که درباره آن ثوابی، از ناحیه شارع نقل شده، حکم تکلیفی واقعی استحباب انشاء شده است.